

"TARIXIY XOTIRA VA MILLIY G'URUR: AMIR TEMUR MEROSI"

Xojiyeva Gulbahor Aqlitdinovna

Parkent tuman politexnikum maxsus fan o'qituvchisi

Annotatsiya: *Mazkur maqola Amir Temur shaxsiyati va faoliyatining tarixiy ahamiyatini o'rganishga bag'ishlangan. Unda Temuriylar davlatining tashkil etilishi, harbiy yurishlar strategiyasi va davlat boshqaruvida qo'llangan usullari tahlil qilingan.*

Kalit so'zlar: *Amir Temur, Temuriylar davlati, harbiy strategiya, davlat boshqaruvi, Temur tuzuklari, Samarqand, madaniy meros, tarix, ilm-fan, iqtisodiy rivojlanish.*

KIRISH

Sohibqiron, sarkarda, Amir Temur 1336-yil Shahrisabz (yakkabog') qishlog'ida tug'ilgan. Otasi Amir Muhammad Tarag'ay turk avlodi barloslaridan bo'lib, Movaraunnahrda o'ziga yarasha obro-e'tiborli, ziyolilardan bo'lgan. Amir Temur onasi esa Tuzuk xonim edi.

Sarkarda, poytaxti Samarqand bo'lgan Temuriylar saltanati asoschisi, o'rta osiyodagi eng kuchli va mashhur hukmdoridir. Ilm-fan, madaniyat va jangovor san'atda o'z nomini qoldirgan buyuk sarkarda va davlat arbobi sifatida tanilgan. Ushbu maqola Amir Temurning siyosiy va harbiy muvaffaqiyatlarini tahlil qilish, uning hukmronlik davrining iqtisodiy va madaniy ahamiyatini o'rganishga qaratilgan. Maqsad – Temur faoliyatini o'rganish orqali uning bugungi kundagi ahamiyatini aniqlashdir.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Amir Temur shaxsiyati va uning faoliyatini o'rganish uchun boy tarixiy va zamonaviy manbalar mavjud. Ushbu maqolada foydalanilgan asosiy adabiyotlar quyidagilar: Sharafiddin Ali Yazdiyning "Zafarnoma" asari

Ushbu asar Amir Temurning hayoti va harbiy yurishlariga bag'ishlangan eng muhim tarixiy manbalardan biridir. Muallif, Temurning yaqin davrdoshi sifatida, uning hayoti va siyosiy faoliyatini batafsil yoritgan. Asar o'sha davr voqealarini aniq bayon etishi bilan qadrlanadi, ammo ba'zi ma'lumotlarning muallif tomonidan Temurga nisbatan idealizatsiya qilingan bo'lish ehtimoli mavjud. Temur tuzuklari

Amir Temur davlat boshqaruvi va harbiy strategiyaga oid o'z qarashlarini ushbu asarda aks ettirgan. "Tuzuklar" Temurning boshqaruv usullarini, uning davlat va harbiy tizimga bo'lgan talabchanligini o'rganishda muhim qo'llanma hisoblanadi. Ushbu manba Amir Temurning davlat boshqaruvdagi qat'iy tamoyillarini ko'rsatib beradi. Marsel Brionning "Menkim, Sohibqiron Jahongir Temur" asari Mazkur kitob Amir Temur to'g'risida yozilgan asarlar orasidamukammalligi bilan ajralib turadi. Unda Sohibqironning dunyoga kelishidan boshlab, to vafotiga qadar bo'lgan davr qamrab olinib, voqealar Amir Temur nomidan hikoya qilinadi. Primqul Qodirovning "Amir Temur siymosi" asari Dunyo tarixida yorqin iz qoldirgan eng ulkan qahramonliklar ona Vatanni bosqinchilar asoratidan ozod qilishda va xalqni mustamlaka zulmidan qurqarishda ko'zga yaqqol tashlangan Amir Temur haqidagi asardir.

METODOLOGIYA

Mazkur tadqiqot asosan quyidagi manbalar asosida olib borildi:

Tarixiy hujjatlar: Amir Temur hayoti va faoliyati haqidagi asosiy ma'lumotlar Sharafiddin Ali Yazdiyning "Zafarnoma" asaridan va boshqa tarixiy manbalardan olindi. Arxeologik ma'lumotlar: Temuriylar davridagi yodgorliklar, jumladan, Samarqand va boshqa shaharlarning arxeologik tadqiqotlari natijalari tahlil qilindi.

NATIJALAR

Tadqiqot davomida quyidagi natijalar aniqlandi:

Harbiy muvaffaqiyatlar: Amir Temur harbiy yurishlarida dushmanini zaiflashtirish uchun oldindan strategik reja tuzib, jang maydonida o'ziga xos taktikalardan foydalangan. Minglab qo'shinlar ustiga oz sonli botir yigitlari bilan mislsiz g'alabalar qozongan. Uning harbiy tuzilmasi yuqori intizomli bo'lib, jangovar tartib va aniq vazifalar belgilangan.

Davlat boshqaruvi: Amir Temur adolat va qat'iyatga asoslangan boshqaruv tizimini joriy qilgan. U mamlakatni viloyatlarga bo'lib, har bir viloyatga javobgar bo'lgan hokimlarni tayinlagan. "Temur tuzuklari" ushbu boshqaruv tizimining asosiy qo'llanmasi sifatida xizmat qilgan. Hatto Mirzo Bobur ham Humoyunga "Hazrat Sohibqiron Amir Temurning kornomasini doim yodingda tutgil" deb "Temur Tuzuklari"ni nazarda tutganidan dalolat beradi.

Madaniy va iqtisodiy rivojlanish: Samarqand Amir Temur davrida ilm-fan va madaniyat markaziga aylangan. U ko'plab masjidlar, madrasalar, bog'lar va saroylar qurdirib, me'morchilik sohasida yuksak namunalar yaratgan. Ipak yo'li orqali savdo aloqalari kuchaytirilgan.

MUHOKAMA

Amir Temurning harbiy va siyosiy muvaffaqiyatlari dunyo tarixida alohida o'rin egallaydi. Uning strategik fikrlashi va harbiy kuchlarini samarali boshqarishi, dushmanlariga qarshi janglarda g'alaba qozonishiga asos bo'lgan. Sarkarda nafaqat o'z xalqida, balki boshqa yurtlarda ham ko'rsatgan qahramonliklari tufayli hanuzgacha e'tirof etiladi. Amir Temur ham chapaqay ham o'naqay edi, ya'ni har ikkala qo'lida ham, har qanday ishni be'malol bajara olardi. Ta'kidlab o'tish joizki Amir Temur o'rta asrning yirik davlat arbobi, kuchli markazlashgan davlat asoschisi, ilm fan va madaniyat homiysidir. Shu bilan birga, uning boshqaruvi davrida Samarqand madaniy va ilmiy rivojlanishning eng yuqori cho'qqisiga yetdi.

Ammo Temurning davlat boshqaruv tizimi uning vafotidan keyin davomiy bo'lmagan. Bu barqarorlik va vorislik siyosatidagi zaifliklarni ko'rsatadi. Temuriylar davlati qisqa vaqt ichida mayda davlatlarga bo'linib ketdi. Biroq uning merosi, xususan, madaniy va me'morchilik yodgorliklari bugungi kunda ham qadrlanadi.

XULOSA

Amir Temur harbiy va siyosiy tarixda o'z o'rniga ega bo'lgan buyuk shaxsdir. Uning o'z davridagi ta'siri nafaqat Markaziy Osiyo, balki Yevropa va Osiyoning boshqa hududlariga ham tarqalgan. Amir Temur bir tomondan buyuk harbiy sarkarda va davlat rahbari sifatida

tanilgan, boshqa tomondan esa uning bosib olingan hududlarda amalga oshirgan vayronagarchilik va halok bo'lgan insonlar soni bilan tanilgan. Amir Temur o'z muhriga yozdirgan va butun hayoti davomida amal qilgan "Rosti-rasti", ya'ni "Najot rostlikdadir", "Kuch-adolatdadir" degan e'tiqodi Bobur Mirzo uchun ham doim hayotiy mezon bo'lib xizmat qiladi. Temurning strategiyasi va davlat boshqaruvi hozirgi kun uchun ham ahamiyatli bo'lib, bu mavzuni chuqur o'rganish ilmiy va madaniy jihatdan dolzarb bo'lib qolmoqda.

Amir Temurning merosi, xususan, uning tomonidan bunyod etilgan obidalar, zamonaviy insoniyat uchun buyuk ilhom manbai bo'lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YHATI:

1. Sharafiddin Ali Yazdiy. Zafarnoma – Amir Temurning harbiy yurishlari va siyosiy faoliyatini yorituvchi asosiy tarixiy asar.
2. Amir Temur. Temur tuzuklari – Temuriylar davlatining boshqaruv tizimi va harbiy strategiyasiga oid muhim qo'llanma.
3. Barthold V.V. Istoriya Kul'turnoy Zhizni Turkestana – Markaziy Osiyo madaniy tarixi bo'yicha yetakchi tadqiqotlardan biri.
4. Primqul Qodirovning "Amir Temur siymosi"
5. Marsel Brionning "Menkim, Sohibqiron Jahongir Temur " asari
6. Akhmedov A. Temuriylar davlati tarixidan lavhalar – Temuriylar davriga oid tadqiqot va tahlillar.